

Sprawozdanie z III Międzynarodowej Interdyscyplinarnej Konferencji „Zrozumieć Płeć”, Wrocław 23–25 IX 2004

MARCIN CZUB

Instytut Psychologii
Uniwersytet Wrocławski
Wrocław

W dniach 23–25 IX 2004 roku we Wrocławiu odbyła się III Międzynarodowa Konferencja „Zrozumieć Płeć” (3rd International Interdisciplinary Conference „Understanding Sex and Gender”) zorganizowana przez Instytut Psychologii i Instytut Germanistyki Uniwersytetu Wrocławskiego, Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy’ego Brandta oraz Katedrę Literatur Wschodniosłowiańskich Europejskiego Uniwersytetu Viadrina. W konferencji uczestniczyło kilkudziesięciu przedstawicieli różnych dyscyplin podejmujących problematykę płci, w większości z ośrodków polskich, jak również brytyjskich i niemieckich.

W programie konferencji znalazło się 37 wystąpień tworzących 5 sesji tematycznych:

- „Kobiety i mężczyźni we współczesnym świecie”.
- „Płeć w perspektywie literaturoznawczej”.
- „Płeć i zdrowie”.
- „Kobiety i mężczyźni – osobowość i zachowanie”.
- „Refleksje teoretyczne i metodologiczne”.

Obrady rozpoczęła Alicja Szastyńska-Siemion (Uniwersytet Wrocławski) odczytem *Safona – pierwsza kobieta Europy*.

Pierwszą sesję – „Kobiety i mężczyźni we współczesnym świecie”, otworzyła Jolanta Miluska (Uniwersytet im. A. Mickiewicza) wystąpieniem *Męskość – kobiecość jako cecha jednostki i cecha kultury: związki i dylematy*. Omawiała relacje między męskością/kobiecością jako cechą osoby oraz męskością/kobiecością jako cechą kultury. Poruszała między innymi problemy izomorfizmu między

męskością i kobiecością na poziomie indywidualnym i kulturowym, wpływu kulturowych standardów płci na charakterystykę osoby w wymiarze męskości/kobiecości oraz wpływu męskości/kobiecości jako cechy indywidualnej na kulturowy poziom męskości i kobiecości.

Jarosław Klebaniuk (Uniwersytet Wrocławski) w wystąpieniu *Seks, nieufność i społeczne podziały – niektóre poglądy kobiet i mężczyzn* przedstawił badanie dotyczące ustosunkowania kobiet i mężczyzn do kontrowersyjnych twierdzeń dotyczących rzeczywistości społecznej. Twierdzenia przypisano dziewięciu czynnikom, spośród których największą część wariacji odpowiedzi wyjaśniały dwa: rygorystyczny seksualny i konserwatywny. W wymiarach tych wystąpiły istotne różnice między kobietami a mężczyznami.

Konrad Kłoczko (Uniwersytet Wrocławski) w referacie *Kobiety i mężczyźni w przestrzeni informacji wizualnych* scharakteryzował główne typy informacji wizualnej, specyficzne obszary jej występowania oraz znaczenie dla funkcjonowania współczesnego człowieka. Omówił specyfikę wybranych procesów poznawczych mogących mieć istotne znaczenie dla recepcji informacji wizualnych, ze szczególnym uwzględnieniem różnic w poznawczym funkcjonowaniu mężczyzn i kobiet.

Peter Branney (University of Leeds) wystąpił z odczytem *Reading the construction of gendered subjectivities in the politics of domestic violence intervention: merging the psychoanalytic and psycho-discursive*, w którym omawiał i porównywał psychoanalityczne oraz

psycho-dyskursywne podejścia opisujące podmiotowość w powiązaniu z płcią i rodzajem. Zaproponował rozwiązanie teoretyczne będące kombinacją powyższych dwóch podejść.

Katarzyna Wojnicka (Uniwersytet Jagielloński) w wystąpieniu *Metroseksualizm a androginia psychiczna. Czy metroseksualni mężczyźni to istoty androginiczne?* zajęła się pojęciem androginii psychicznej oraz cechami, które charakteryzują jednostkę androginiczną, a także podjęła refleksję nad relacjami między metroseksualizmem a androginią psychiczną.

Agnieszka Gawor (Uniwersytet Opolski) wystąpiła z odczytem *Kobieta jako aktor sceny politycznej. Jedna czy wiele twarzy?*, w którym przedstawiła wyniki badań na temat treści i struktury stereotypu kobiety polityka. Zaprezentowała konstrukcję narzędzia badawczego, za pomocą którego uzyskano treść ogólną stereotypu związaną z kobietą politykiem. Badania zobrazowały wielowymiarowość stereotypowych sądów, co skłoniło autorkę do podjęcia analizy struktury stereotypu.

Joanna Mesjasz oraz Małgorzata Eichler-Fałowska (Uniwersytet Wrocławski) zaprezentowały ostatnie wystąpienie powyższej sesji: *Styl funkcjonowania w roli menedżera – następstwo procesu socjalizacji kobiet?*, w którym podjęły analizę źródeł kształtowania się kobiecego stylu zarządzania, koncentrując się na następstwach procesu socjalizacji. Autorki oparły się głównie na modelu teoretycznym opracowanym przez Małgorzatę Szarzyńską-Lichtoń na bazie koncepcji O'Neila

Druga sesja poświęcona była płci w perspektywie literaturoznawczej. Elżbieta Katarzyna Dzikowska (Uniwersytet Wrocławski) przedstawiła odczyt *Gendering w przekładzie „Erklär mir Liebe” Ingeborgi Bachmann po polsku*, w którym podjęła problem refleksji nad odczuwaniem własnej płciowości i językowymi możliwościami jej wyrażania, jak również kwestie związane z tłumaczeniem z języka niemieckiego na polski.

Mirosława Czarnecka (Uniwersytet Wrocławski) wystąpiła z referatem *O pojęciu negatywnej genealogii w pisarstwie kobiet*, Monika Szczepaniak (Akademia Bydgoska) przedstawiła odczyt *Konstrukcje męskości*

w niemieckojęzycznych tekstach o Sinobrodym, Małgorzata Czarnecka (Uniwersytet Wrocławski) wygłosiła referat *Koncepcje kobiecości w twórczości Karin Struck*, Magdalena Woch (Uniwersytet Wrocławski) przedstawiła temat *Płeć i autobiografizm w twórczości Helgi Shutz*, Monika Małota Wiśniewska (Uniwersytet Wrocławski) wystąpiła z odczytem *Motyw Wandy, „która nie chciała Niemca” w niemieckojęzycznej literaturze XIX w.*, zaś Agata Tyszkiewicz (Uniwersytet Wrocławski) wygłosiła referat *Szamanizm i mityczność w czasopiśmie kobiecych*.

Powyższą sesję zamknęło wystąpienie Edyty Zierkiewicz (Uniwersytet Wrocławski) *Uzależnione od poradników? Wyzwolone dzięki poradnikom? Co poradniki robią swoim czytelnikom? Co czytelniczki robią z poradnikami?*, w którym zanalizowała i porównała dwa podejścia opisujące działanie i recepcję poradników: pierwsze – utożsamiające książki poradnikowe z różnymi strategiami manipulacyjnymi, drugie – dostrzegające w poradnikach narzędzie służące osobom z nich korzystającym do uwolnienia się od czegoś, a nawet do emancypacji.

Kolejna sesja, zatytułowana „Płeć i zdrowie”, zgromadziła przedstawicieli nauk medycznych oraz psychologów klinicznych. Otworzył ją referat Mariana Gabryśia, Andrzeja Popieli i Alicji Halbersztadt (Akademia Medyczna Wrocław) *Niewiedza źródłem przekonania – szczególnie paradoks płciowości czy zasada postępowania w codziennym bytowaniu?*, którego autorzy zajęli się zagadnieniami płciowości z lekarskiego punktu widzenia, odnosząc się do kwestii znajomości własnego ciała. Postawiono tezę, że kształtowanie się własnego poglądu na seksualność w dużej mierze odbywa się pod wpływem opinii nieprofesjonalistów, sprzecznych z aktualną wiedzą medyczną.

Monika Lewandowska, Izabela Korabiewska, Joanna Juskowa, Leszek Pączek i Janusz Wyzgał (Akademia Medyczna Warszawa), którzy wystąpili z referatem *Emocje a płeć pacjentów po przeszczepieniu allogenicznego nerki*, przedstawili wyniki badań dotyczących oceny stanu emocjonalnego pacjentów leczonych przeszczepem allogenicznego nerki. Zależność

związaną z płcią stwierdzono jedynie w poziomie lęku, który był wyższy w podgrupie mężczyzn.

Jan Pietraszko (Uniwersytet Opolski) wystąpił z odczytem *Konstruktywne vs destruktywne myślenie automatyczne jako predyktor zdrowia fizycznego u kobiet i mężczyzn*.

Anna Walasek (Uniwersytet Warszawski) w wystąpieniu *Różnice między kobietami i mężczyznami w depresji – rola złożoności poznawczej* podjęła próbę wyjaśnienia różnic międzyplciowych w depresji, zwłaszcza faktu częstszego jej występowania u kobiet. Testowano hipotezę związku wysokiej złożoności poznawczej z nasileniem objawów depresyjnych. Hipoteza zyskała częściowe potwierdzenie: grupa młodych kobiet cechowała się większą złożonością poznawczą niż mężczyźni. Zależności nie stwierdzono u osób w starszym wieku.

Alicja Głębocka i Małgorzata Szarzyńska-Lichtoń (Uniwersytet Opolski) przestawiły referat *Dlaczego wciąż tak niewiele wiemy o anoreksji? Próba krytycznej weryfikacji wyników badań i praktyki klinicznej*. Autorki poddały krytyce opieranie się w badaniach nad anoreksją głównie na wynikach pomiarów kwestionariuszowych, przy jednoczesnym pomijaniu badań eksperymentalnych. Odwołując się do wyników badań eksperymentalnych oraz dyskursywnych, prowadzonych na Uniwersytecie Opolskim, podważyły mity i stereotypy na temat anoreksji.

Agnieszka Widera-Wysoczańska (Uniwersytet Wrocławski) w wystąpieniu *Wpływ traumatycznych doświadczeń z dzieciństwa na zdrowotne problemy kobiety w sferze seksualnej i nie tylko*, przedstawiła wyniki badań, których celem było poznanie związku pomiędzy problemami zdrowotnymi kobiety a typem doznanego w dzieciństwie urazu, wiekiem, w jakim osoba doznawała przemocy, oraz osobą sprawcy. Wyniki pokazały, że problemy zdrowotne kobiet po przemocy seksualnej mają tendencję do długoterminowości i mogą narastać z wiekiem osoby, natomiast po przemocy fizycznej i alkoholizmie ojca – wykazują tendencję do stopniowego zanikania.

Ostatni referat w powyższej sesji przedstawiła Alicja Strzelecka (Uniwersytet Wrocławski)

ski) *Czy kobiecość bywa niebezpieczna?* Zajęła się w nim związkiem pomiędzy kulturowym obrazem kobiecości i wynikającymi z niego przekonaniami i oczekiwaniami co do roli kobiety a trudnościami w ochronie kobiet przed aktami przemocy.

Czwartą sesję – „Kobiety i mężczyźni – osobowość i zachowanie” – otworzyła Eugenia Mandal (Uniwersytet Śląski) wystąpieniem *Osobowość kobiet i mężczyzn – stereotypy a różnice i podobieństwa*. Autorka zestawiała popularne opinie o osobowości mężczyzn i kobiet z rezultatami badań naukowych. Zaprezentowała także wyniki metaanaliz wskazujących na dokonujące się zmiany i występujące różnice kulturowe. Przedstawiła również naukowe próby wyjaśnienia różnic i podobieństw w osobowości kobiet i mężczyzn.

Magda Korczyńska (Uniwersytet Wrocławski) w wystąpieniu *Kobieta jako „gospodyni domowa”, „kobieta pracująca”, a może „głowa rodziny”? Jak spostrzegają rolę kobiety w społeczeństwie Hiszpanie i Polacy?* przedstawiła wyniki międzykulturowych badań porównawczych dotyczących przychylności dla pracy zawodowej kobiet. Analizowała, czy zmiany społeczne i gospodarcze, które zaszły w Polsce w ostatnich 15 latach, wpłynęły na stosunek społeczeństwa polskiego do kobiet aktywnych zawodowo.

Bożena Janda-Dębek (Uniwersytet Wrocławski) w wystąpieniu *Dalecy mężczyźni i bliskie kobiety? Dystans interakcyjny a pleć* zaprezentowała wyniki badań dotyczących zróżnicowania wielkości dystansu interakcyjnego poprzez pleć oraz samoocenę własnego ciała. Te dwie zmienne rozpatrywane równocześnie w zaskakujący sposób weryfikują dotychczasową wiedzę na temat wielkości dystansu ustalonego przez kobiety i mężczyzn w różnych sytuacjach.

Bogna Bartosz, Anna Cieślak, Agnieszka Zubik, Natalia Bartosz (Uniwersytet Wrocławski) wystąpiły z odczytem *Świat(y) kobiecych i męskich emocji*, w którym zaprezentowały wyniki badań weryfikujących, czy i na ile kobiety i mężczyźni z różnych grup społecznych odwołują się w opisach do stereotypów płciowych. Badanie dotyczyło sfery kobiecej

i męskiej emocjonalności.

Irena Dzwonkowska (Uniwersytet Opolski) w referacie *Czy kobiety są bardziej nieśmiałe od mężczyzn? Analiza niektórych społecznych konsekwencji śmiałości kobiet* zaprezentowała wyniki badań, wskazujące na płęć jako istotną zmienną przy badaniu nieśmiałości. Wyniki ukazują wyższy poziom nieśmiałości u kobiet, zarówno w wieku dorosłym, jak i wśród młodzieży licealnej.

Andrzej Szmajke (Uniwersytet Wrocławski) w wystąpieniu *Czy mój partner świadczy o mnie? Uroda partnera związku romantycznego jako modyfikator sądów o fizycznej i interpersonalnej atrakcyjności osoby* przedstawił rezultaty badań wykazujących, że kobiety oceniały urodę osoby posiadającej atrakcyjnego fizycznie partnera wyżej niż urodę osoby „bez partnera”, natomiast mężczyźni oceniali ją niżej. Atrakcyjność interpersonalna kobiet okazała się niezależna od fizycznej atrakcyjności partnera. Atrakcyjność interpersonalna mężczyzn była wyższa, jeśli posiadali atrakcyjną partnerkę, ale tylko w opiniach kobiet, natomiast w opiniach mężczyzn posiadanie atrakcyjnej partnerki obniżało atrakcyjność interpersonalną mężczyzn, zaś posiadanie partnerki nieatrakcyjnej zwiększało atrakcyjność interpersonalną.

Olga Krieglewicz (Uniwersytet Warszawski) wystąpiła z referatem *Strategie rozwiązywania konfliktów małżeńskich – różnice i podobieństwa między kobietami i mężczyznami*, w którym zaprezentowała wyniki badań wskazujące, że obie płęć są równie skłonne do stosowania strategii dialogu oraz że kobiety są bardziej skłonne niż mężczyźni do stosowania destruktywnych strategii, co zdaniem autorki zdaje się podważać tradycyjny stereotyp.

Barbara Dolińska (Uniwersytet Wrocławski) i Dariusz Doliński (Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej) w wystąpieniu *Prosić czy rozkazywać? Rola płęć nadawcy i odbiorcy komunikatu* zajęli się badaniami dotyczącymi skuteczności grzecznych prośb i jednoznacznych rozkazów w wywieraniu wpływu na innych. Zaprezentowali wyniki dwóch eksperymentów, które wykazały, że jeśli płęć nadawcy i odbiorcy komunikatu jest taka sama, to prośba

jest skuteczniejsza i częściej spełniana od rozkazu, ale jeśli płęć jest odmienna, to rozkaz jest skuteczniejszy od prośby.

Aleksandra Majcher (Uniwersytet Wrocławski) w referacie *Komunikowanie między płęciami – pomiar stylu komunikacyjnego męskiego i kobiecego oraz poczucia komfortu rozmowy* przedstawiła metody skonstruowane przez siebie na potrzeby eksperymentu mającego na celu weryfikację teorii Deborah Tannen o istnieniu stylu porozumiewania się kobiet i mężczyzn.

Ostatnia sesja poświęcona została rozważaniom teoretycznym i metodologicznym w badaniach nad płęciami. Jacek Bielas (Uniwersytet Jagielloński) w referacie *Paradygmatyczne uwarunkowania psychologicznej problematyki płęci – analiza, rekonstrukcja, dyskusja* przedstawił skrótowo historię problematyki płęci w psychologii, a następnie zrekonstruował podstawowe założenia o charakterze paradygmatycznym, zarówno te obecne *explicite*, jak i *implicite*. Przedstawił również krytykę i dyskusję zrekonstruowanych paradygmatów.

Marcin Czub (Uniwersytet Wrocławski) w referacie *W jaki sposób integralna koncepcja Wilbera może pomóc zrozumieć płęć* podjął refleksję nad potrzebą i możliwością budowy integralnego modelu płęci oraz użytecznością metateoretycznej koncepcji Kena Wilbera dla konstrukcji takiego modelu.

Dorota Chmielewska-Łuczak i Tomasz Smejliś (Uniwersytet Wrocławski) w referacie *Panna i smok – lęk i fascynacja kobiecością w obszarze współczesnej fantastyki* omówili zjawisko wcielania się przez mężczyzn w postaci kobiece w grach komputerowych oraz Role Playing, a także wybierania postaci kobiecych na protagonistów dzieł literackich i filmowych adresowanych do mężczyzn.

Konferencja przebiegała w miłej, sprzyjającej wymianie poglądów atmosferze, co w dużej mierze było zasługą prowadzących sesję Alicji Kuczyńskiej (Uniwersytet Wrocławski) i Elżbiety Dzikowskiej (Uniwersytet Wrocławski). Spośród głosów w dyskusji warto odnotować wypowiedź Wiesława Łukaszewskiego (Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej) na temat znaczenia różnic indywidualnych w kontekście

różnic płciowych oraz uwagę o potrzebie badania kobiet i mężczyzn w sytuacjach trudnych i uwzględniania kontekstu sytuacji w badaniu.

Ogromną zaletą konferencji był jej interdyscyplinarny charakter, adekwatny do debaty nad tak wieloaspektowym zjawiskiem, jakim jest płeć. Interdyscyplinarność dała przedstawicielom poszczególnych nurtów i dyscyplin możliwość ujrzenia szerszego kontekstu własnej pracy, kontekstu własnego sposobu rozumienia i konceptualizacji płci.

Wnioski, jakie nasuwają się po konferencji,

jak również plany na przyszłe lata, dotyczą głównie uwzględnienia coraz większej liczby perspektyw i metodologii używanych do konceptualizacji, badania i rozumienia płci. A także działań, debat, które umożliwią konfrontacje, porównywanie odmiennych spojrzeń na płeć tam, gdzie będzie to naukowo użyteczne i możliwe. Doświadczenia odbywających się corocznie konferencji pozwolą, miejmy nadzieję, na pełniejsze i dokładniejsze zrozumienie płci, a także coraz efektywniejsze wykorzystywanie interdyscyplinarności konferencji.

